

แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
ทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
Guidelines for School Management to Promote Community Participation in
Developing Vocational Skills of Secondary Students in Opportunity Expansion
Schools under Saraburi Primary Educational Service Area Office 1

อรัทัย จำเริญทรัพย์¹ ชุติกานุญ ตำคำ² สุนันตรา วงศ์เงิน³ ปณณวิชญ์ แนวสูง⁴
บุญสม ศรียี่สุน⁵ ประภาวรินทร์ แยมศิริ⁶ ภารวี พวงไพบูลย์⁷ กันต์ฤทัย คลังพหล⁸
วิสัฬพร จิโรจพันธ์⁹ สุภัสสร์ ศรีเอี่ยม¹⁰ และสุวิทย์ ฝ้ายสง¹¹

Orathai Jamroensap¹ Chutikan Thakham² Sununthra Wongngoen³ Punnawit Naewsoong⁴
Boonsom Sriyeesoon⁵ Prapavarin Yamsiri⁶ Parawee Puangphaiboon⁷ Kanreutail Klangphahol⁸
Wassaporn Jirojphan⁹ Cupatcha Sri-iam¹⁰ and Suwit Faisong¹¹
Corresponding Author⁴ E-mail: pannawit.naew@vru.ac.th

Received: 2026-03-15; Revised: 2026-06-01; Accepted: 2026-06-15

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสเขต 1 2) ศึกษาระดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน และ 3) เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน ประชากรคือผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด เขต 1 จำนวน 226 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 144 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.921 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.17, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.75) เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านผลผลิต

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

¹ Master of Education, Educational Administration Innovation Program, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province.

² อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

³ Advisor, Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province.

และความสำนึกรับผิดชอบและด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ 2) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นโดยรวมเท่ากับ 0.164 โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว (PNI = 0.176) รองลงมาคือด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ (PNI = 0.165) และด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง (PNI = 0.165) และ 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาควรมุ่งสร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนกิจกรรมอาชีพที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน และพัฒนากลไกการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ทักษะอาชีพ, โรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

This research aimed to: 1) study the current state of school administration for promoting community participation in developing vocational skills among secondary school students in opportunity expansion schools under Area 1; 2) examine the priority needs level of school administration for promoting community participation in developing students' vocational skills; and 3) propose guidelines for school administration to promote community participation in developing students' vocational skills. The population consisted of 226 school administrators and teachers in opportunity expansion schools under Area 1. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, resulting in a sample of 144 participants, selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.921. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and the Priority Needs Index.

The research findings revealed that: 1) the overall current state was at a high level ($M = 4.17$, $S.D. = 0.75$). When considering each aspect, social and cross-cultural skills had the highest mean, followed by productivity and accountability, and leadership and responsibility; 2) the overall Priority Needs Index was 0.164. The aspect with the highest priority need was flexibility and adaptability ($PNI = 0.176$), followed by productivity and accountability ($PNI = 0.165$), and initiative and self-direction ($PNI = 0.165$); and 3) the proposed guidelines for school administration should focus on establishing a system that encourages community participation in planning flexible vocational activities that are aligned with the local context, using local learning resources and wisdom as a foundation, and developing mechanisms for monitoring and evaluation.

Keywords: school management, community participation, vocational skills, opportunity expansion schools

บทนำ

พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 มุ่งให้การศึกษาสร้างพื้นฐานแก่ผู้เรียนใน 4 ด้าน ได้แก่ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม การมีงานทำและมีอาชีพ และการเป็นพลเมืองที่ดี โดยเฉพาะด้านการมีงานทำและมีอาชีพเป็นประเด็นสำคัญที่สถานศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน

รกรงาน สู้งาน ทำงานเป็น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้จริง การพัฒนาทักษะอาชีพจึงเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่หลากหลายบริบทและมีความใกล้ชิดกับชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

การพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไม่อาจดำเนินการได้โดยอาศัยสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากทักษะอาชีพเป็นทักษะเชิงปฏิบัติที่ต้องอาศัยประสบการณ์จริง แหล่งเรียนรู้จริง และบุคคลต้นแบบจากบริบทของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งฝึกประสบการณ์ และเครือข่ายอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ นักเรียนจะมีโอกาสเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เข้าใจอาชีพในท้องถิ่น เห็นคุณค่าของการทำงาน และสามารถพัฒนาทักษะชีวิต และอาชีพที่จำเป็นต่ออนาคตได้อย่างเหมาะสม (กัญญาณัฐ ปูนา, 2562)

แนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและนำพาตนเอง ทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม ผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ ตลอดจนภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกัน การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ชุมชน ครอบครัว และภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และ อภิสิทธิ์ ภาชนะสวรรค์, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 มีโรงเรียนขยายโอกาสที่มีบริบทแตกต่างกัน ทั้งด้านพื้นที่ ทรัพยากร บุคลากร และเครือข่ายชุมชน การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารที่เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพของสถานศึกษาและบริบทของชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน มีแนวคิดสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ การบริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน และทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน โดยในงานวิจัยนี้ เน้นการเชื่อมโยงตัวแปรทั้งสามให้เป็นระบบการบริหารเชิงมีส่วนร่วม

1. แนวคิดการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการจัดการทรัพยากรและภารกิจของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงาน ซึ่งเป็นกลไกที่ผู้บริหารใช้ในการขับเคลื่อนงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานทั่วไปให้สัมพันธ์กัน (พระใบฎีกาธนกิจนริสสร (เทือกทอง), 2561) ในบริบทของการพัฒนาทักษะอาชีพ การบริหารสถานศึกษาจึงต้องมุ่งจัดระบบการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (จิตติมา อัครธิพิงศ์, 2561)

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามีสาระสำคัญคือ การที่บุคคล กลุ่ม องค์กรท้องถิ่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุนทรัพยากร และร่วมประเมินผล การจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพไม่ควรจำกัดเพียงการบริจาคหรือสนับสนุนทรัพยากร แต่ควรขยายไปสู่การร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การเป็นแหล่งเรียนรู้ การเป็นวิทยากรหรือพี่เลี้ยงอาชีพ และการสะท้อนผลการพัฒนาผู้เรียนตามบริบทพื้นที่ (รศ.ยานภิศ รัชตะวรรณ และคณะ 2561)

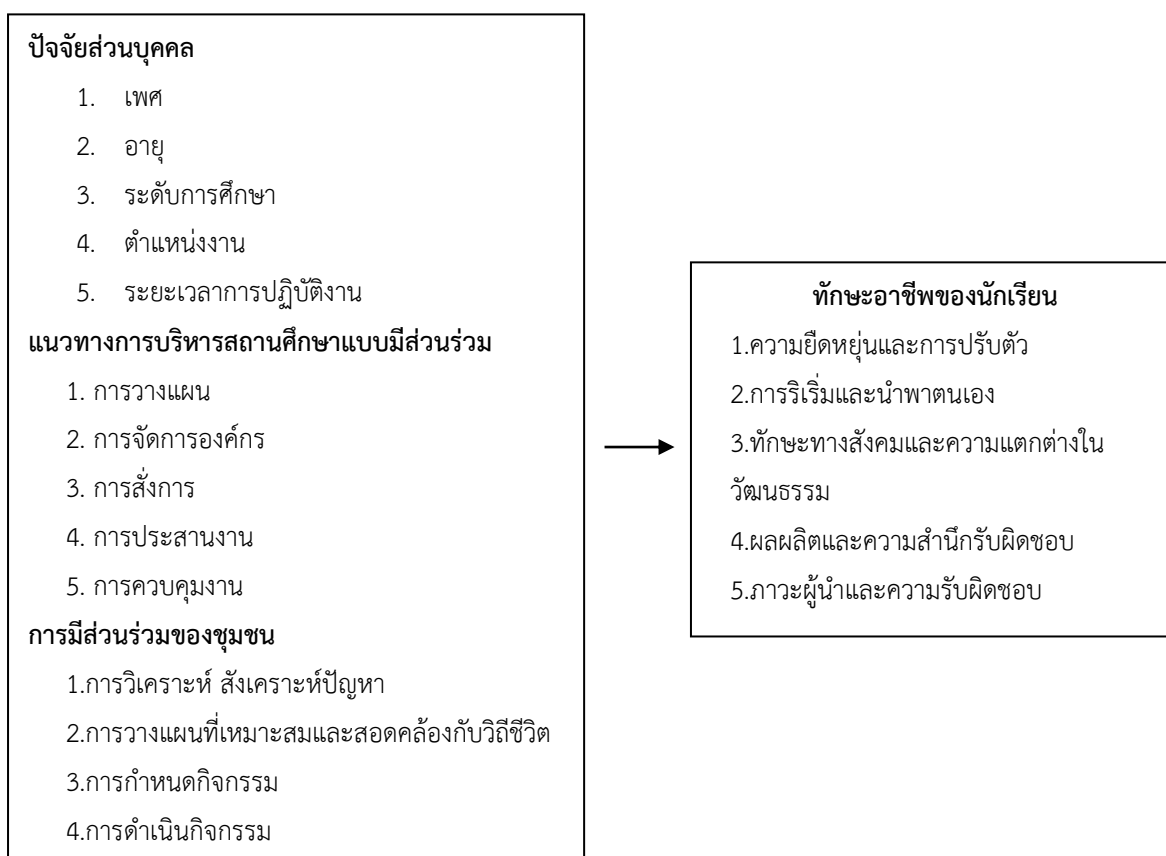
3. แนวคิดทักษะชีวิตและอาชีพ

ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบ Framework for 21st Century Learning ของ Partnership for 21st Century Skills (2009) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 2) การริเริ่มและนำพาตนเอง 3) ทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม 4) ผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ และ 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ทักษะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอาชีพของ Tiedeman and O'Hara (1963) ที่มองว่าการพัฒนาอาชีพสัมพันธ์กับการตัดสินใจ การปรับตัว และการสร้างความเข้าใจตนเองในบริบทของชีวิตและงาน ดังนั้น การพัฒนาทักษะอาชีพในโรงเรียนจึงควรมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ฝึกการตัดสินใจ ฝึกความรับผิดชอบ และพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (The Partnership for 21st Century Learning, 2009)

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว งานวิจัยนี้กำหนดกรอบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยพิจารณากระบวนการบริหารร่วมกับองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน เพื่อประเมินสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น อันจะนำไปสู่แนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำผลการประเมินความต้องการจำเป็นมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 226 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 144 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน จำนวน 35 ข้อ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน เพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและขอบเขตของข้อคำถาม

2. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบที่กำหนด และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา

3. วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลปรากฏว่าข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.921

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 144 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 144 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยค่าความถี่และร้อยละ วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ระดับความต้องการจำเป็นด้วยค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI modified) แล้วนำลำดับความต้องการจำเป็นมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ทักษะอาชีพของนักเรียน	M	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม	4.23	0.73	มาก
2. ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ	4.18	0.74	มาก
3. ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	4.18	0.76	มาก
4. ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว	4.13	0.74	มาก
5. ด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง	4.11	0.81	มาก
รวมเฉลี่ย	4.17	0.75	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.17$, $S.D. = 0.75$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม ($M = 4.23$, $S.D. = 0.73$) ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ ($M = 4.18$, $S.D. = 0.74$) ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ($M = 4.18$, $S.D. = 0.76$) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว ($M = 4.13$, $S.D. = 0.74$) และด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง ($M = 4.11$, $S.D. = 0.81$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ทักษะอาชีพของนักเรียน	M	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม	4.75	0.72	มากที่สุด
2. ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ	4.74	0.75	มากที่สุด
3. ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	4.74	0.73	มากที่สุด
4. ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว	4.73	0.74	มากที่สุด
5. ด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง	4.72	0.76	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.74	0.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.74$, $S.D. = 0.74$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม ($M = 4.75$, $S.D. = 0.72$) รองลงมาคือ ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ ($M = 4.74$, $S.D. = 0.75$)

ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ($M = 4.74$, $S.D. = 0.73$) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว ($M = 4.73$, $S.D. = 0.74$) และด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง ($M = 4.72$, $S.D. = 0.76$) ตามลำดับ

2. ระดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ผลการศึกษาระดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ทักษะอาชีพของนักเรียน	ค่าเฉลี่ย สภาพปัจจุบัน	ค่าเฉลี่ย สภาพที่คาดหวัง	PNI	ความต้องการ จำเป็น
1. ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว	4.02	4.73	0.176	ลำดับที่ 1
2. ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ	4.07	4.74	0.165	ลำดับที่ 2
3. ด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง	4.05	4.72	0.165	ลำดับที่ 3
4. ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	4.09	4.74	0.159	ลำดับที่ 4
5. ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม	4.11	4.75	0.156	ลำดับที่ 5
รวมเฉลี่ย	4.07	4.74	0.164	

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยรวมเท่ากับ 0.164 เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัวมีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI = 0.176$) รองลงมาคือ ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ ($PNI = 0.165$) ด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง ($PNI = 0.165$) ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ($PNI = 0.159$) และด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม ($PNI = 0.156$) ตามลำดับ

จากการจัดลำดับความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

3.1 ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว สถานศึกษาควรร่วมกับชุมชนกำหนดแผนกิจกรรมอาชีพที่ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของพื้นที่ ความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ ฤดูกาลอาชีพ และความสนใจของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมเสนอปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3.2 ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ สถานศึกษาควรพัฒนากิจกรรมอาชีพที่ให้นักเรียนมีผลงานเชิงประจักษ์ เช่น ผลิตภัณฑ์ โครงการอาชีพ หรือบริการชุมชน พร้อมกำหนดเกณฑ์คุณภาพ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการสะท้อนผลการทำงานร่วมกับครู ผู้ปกครอง และผู้รู้ในชุมชน

3.3 ด้านการริเริ่มและนำพาตนเอง สถานศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนเลือกหัวข้ออาชีพ วางแผนการเรียนรู้ ทดลองปฏิบัติ และประเมินความก้าวหน้าของตนเอง โดยมีครูและชุมชนเป็นพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาความกล้าเริ่มต้น การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.4 ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมอาชีพในรูปแบบกลุ่มหรือฐานการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกบทบาทผู้นำ ผู้ตาม การตัดสินใจ การแบ่งหน้าที่ และการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของทีม โดยมีภาคีชุมชน ร่วมให้ข้อเสนอแนะ

3.5 ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรม สถานศึกษาควรรักษาและต่อยอดจุดแข็งโดยจัดกิจกรรม ที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกับบุคคลหลากหลายกลุ่มในชุมชน ทั้งผู้ประกอบการ ราษฎรชาวบ้าน ผู้ประกอบการ และหน่วยงาน ท้องถิ่น เพื่อฝึกการสื่อสาร การเคารพความแตกต่าง และการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

อภิปรายผล

ผลการวิจัยอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 มีการดำเนินงานด้านการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชนอยู่ในระดับที่ดี ผู้บริหารและครูมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

สำหรับสภาพที่คาดหวัง พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความ คาดหวังให้การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนมีความเข้มแข็ง มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการวางแผนกิจกรรมอาชีพ การใช้แหล่งเรียนรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการติดตามประเมินผลร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีทิศทางการพัฒนา ที่มุ่งยกระดับจากการมีส่วนร่วมในลักษณะสนับสนุน ไปสู่การเป็นหุ้นส่วนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของ ผู้เรียน

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางสังคมและความแตกต่างในวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็น เพราะโรงเรียนขยายโอกาสมีความใกล้ชิดกับชุมชน นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากคนในชุมชนเกิดขึ้นได้ง่าย รองลงมาคือ ด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ และด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งสะท้อนว่าสถานศึกษามีการส่งเสริมให้ นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมอาชีพและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย อย่างไรก็ตาม ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว และด้านการริเริ่มและนำพาตนเองมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าอีกสามด้าน จึงควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ นักเรียนเลือกกิจกรรม วางแผนการเรียนรู้ และปรับวิธีการทำงานตามสถานการณ์จริง

2. ระดับความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นโดยรวมเท่ากับ 0.164 แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังมีช่องว่าง ระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวัง และจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนให้มีความชัดเจนและต่อเนื่องมากขึ้น

ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัวมีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสมีความแตกต่างกันด้านทรัพยากร บุคลากร แหล่งเรียนรู้ และอาชีพในท้องถิ่น การบริหารกิจกรรมอาชีพจึงต้องปรับตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่ หากสถานศึกษาใช้แผนงานหรือกิจกรรมแบบเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงบริบท อาจทำให้การพัฒนาทักษะอาชีพไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ส่วนด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบ และด้านการริเริ่มและนำพาตนเองมีความต้องการจำเป็นในลำดับรองลงมา แสดงว่าสถานศึกษาควรเน้นกิจกรรมที่ให้นักเรียนสร้างผลงานจริง รับผิดชอบต่อผลการทำงาน และมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพ

แนวทางที่สังเคราะห์จากผลการวิจัยควรมุ่งสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และการติดตามประเมินผลร่วมกัน เนื่องจากการพัฒนาทักษะอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสถานการณ์จริงและการเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ในชุมชน การบริหารที่ดีจึงควรทำให้ชุมชนเป็นหุ้นส่วนการเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงผู้สนับสนุนทรัพยากร

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นความยืดหยุ่น การริเริ่มการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความรับผิดชอบ และภาวะผู้นำ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอาชีพของ Tiedeman and O'Hara ที่เห็นว่าการพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การปรับตัว และการสร้างความเข้าใจตนเองผ่านประสบการณ์ ดังนั้น โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมอาชีพที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกตัดสินใจ ฝึกทำงาน และฝึกรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของงานจริง การกำหนดแนวทางดังกล่าวพิจารณาจากลำดับความต้องการจำเป็น โดยให้ความสำคัญกับด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัวเป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง จึงทำให้แนวทางที่เสนอมีความสอดคล้องกับช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาควรนำผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นไปใช้วางแผนพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัวเป็นลำดับแรก เช่น การปรับกิจกรรมอาชีพให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน แหล่งเรียนรู้ และความสนใจของนักเรียน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์ปัญหาร่วมวางแผน ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมสนับสนุนทรัพยากร และร่วมประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาทักษะอาชีพมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3 ครูควรบูรณาการเรียนรู้อาชีพกับหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นให้นักเรียนสร้างผลงานจริง ฝึกความรับผิดชอบ ฝึกการริเริ่มและนำพาตนเอง และได้รับข้อเสนอแนะจากครู ผู้ปกครอง และผู้รู้ในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความยืดหยุ่นและการปรับตัวของนักเรียนผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนขยายโอกาส” เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงลึกในด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด

2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างผลผลิตและความสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส” เพื่อให้ได้รูปแบบกิจกรรมที่มีผลงานเชิงประจักษ์

2.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการริเริ่มและนำพาตนเองของนักเรียน” โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **น้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติและปลูกจิตสำนึกความรักชาติ ศาสนา และเทิดทูนพระมหากษัตริย์**. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/น้อมนำพระบรมราโชบายดำ/>. 30 ตุลาคม 2568.
- กัญญาณัฐ ปูนา, พูนชัย ยาวีราช, และไพโรจน์ รัตนชูวงศ์. (2562) **ข้อเสนอเชิงนโยบายในการบริหารจัดการการศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นที่พิเศษ จังหวัดเชียงราย**. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 12(1), 135–148.
- กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน, และอภิสิทธิ์ ภาชนะสุวรรณ. (2563) **การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนหัวถนน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี**. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 3(1), 13–28.
- จิตติมา อัครดิพิพงศ์. (2561) **แนวทางการพัฒนารัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0**. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 20(1), 1478.
- พระใบฎีกาณกิจ นริสสุโร (เทือกทอง). (2561). **การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รศ.ดร.นันทิยา รัชตะวรรณ, และคณะ. (2561) **กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะ**. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 11(1).
- The Partnership for 21st Century Learning. (2009) **Framework for 21st century learning**. Battelle for Kids.
- Tiedeman, D. V., & O'Hara, R. P. (1963) **Career development: Choice and adjustment: Differentiation and integration in career development**. College Entrance Examination Board.